

בעל הברית הנשכח

גאון ונדיב ואכזר

רק פעם אחת בחיי ראיתי את מנחם בגין מדוכא עד עפר, עד שדמה לשברירי כלי. זה היה הרבה זמן לפני שמצביאיו אורו התערער, ולפני שנוזק לתרופות המשפירי עזת, מן הסתם, על מצבירווחו.

זה היה ב-1966. בוועידתה של תנועת-החרות אירגן שמואל תמיר מרידה נגד המנהיג, ובמשך כמה שעות היה נדמה כי יעלה בידי תמיר, בעזרתו של אליעזר שוסטק, להדיח את בגין.

ראיתי את בגין למחרת היום בכנסת. הוא היה חיוור, הוא התהלך כאדם שהודקן תוך כמה ימים בכמה שנים, הבנתי לרוחו, גם אני בניו כך, שום אייב אינו יכול לדכא את רוחי, להיפק, ככל שמחריף המאבק, פורשת רוחי כנפיים. אבל אני רגיש מאוד לדקירת הסכין בגב. מעשה-בגידה של ידיד ושותף יכול לעשות שמות בנפשי.

בגין החזיר את תמיר לתנועת-החרות אך שנה לפני כן, למרות שתמיר נטש את התנועה, בראי שית שנות ה-50, בטריקת דלת. במשך כל אותן שנים השמיץ תמיר את בגין ב"מיטב כשרונו, הציג אותו כאיש עלוב, צבוע, כושל והרסני, לשיא הגיע באסי-פתהיסוד של תנועת "ה" מיטטר החדש" (אחת מקבר צותהנפל הרבות שהקים במרוצת השנים), בקולנוע חוגרבי בתל-אביב, כאשר צעק: "אלוהים ירחם על המדינה אם אתם (אנשי-חרות) תגיעו לשלטון!"

והנה סלח בגין, והחזיר את הבן האובד, תמיר התרפס, נש את כליו של בגין (פשוטו כמשמעו), היה כאסקופה נדרסת לרגליו, עד שבאה ההודמנות להקיי עת-סכין מהירה.

הסכין החטיאה, בגין התאושש, תמיר סולק מחרות. הוא הקים תנועה נוספת, פילג אותה וחזר לליכוד, שוב התסלג, שוב הקים תנועה חדשה, וחזר חלילה, פתה הגיע תורו לחזור שוב לחרות, בפעם הרביעית.

הפעם, סוף-סוף, נקם בגין את ניקמתו. נקמה מתוקה. תמיר היה, כרגיל, בוטח בעצמו. בגין הניח לו להגיע עד לסף הבית, רגל אחת של תמיר כבר היתה בפנים, ואז נטרקה הדלת בפניו.

(יש בדיחה על גביר, שמשרתיו הודיעו לו שפלוגי יריבו, בא אליו הביתה, "השליכו אותו החוצה!" פקד הגביר, "אבל הוא עומד בחוץ, השיבו המשרתים, "אז הכניסו אותו הביתה, השליכו אותו החוצה!")

בגין היה נהדר, איזה הדר בית-ירי! איזה כבוד פלוגי! הוא היה סלחן, הוא היה מוכן להרשיט שוב את הלחי השניה, הוא הטיף לאנשיו מוסר, הוא קיבל את דינם מתוך נאמנות נשגבת לדמוקרטיה, כל ישותו אמה חסד ורחמים, הוא ריחף על פני הדברים, כמו רוח אלוהים על פני המים.

אבל מה לעשות? חסידיו של בגין לא היו מוכנים לסלות, והם השליכו את האיש החוצה. שנאמר: "בדם וביזע / יוקם לנו גזע / גאון ונדיב ואכזר."

QUOTH THE RAVEN, NEVERMORE!

ליבי, ליבי לעורב, ליבי, ליבי, ליבי לעורב, ביפו. באחד מספריו סיפר קונראד לורנץ, חוקר-החיות, כיצד התקשר אליו עורב, לורנץ גר בעיירה במרחק-מה מווינה, ובכל יום היה נוסע לעיר-הבירה וחזר ברכבת. הציפור היתה מחכה לו, היא היתה חגה בשמים, מאת מטרים מעל לתחנה, כאשר היו עשרות הנוסעים יוצאים מבניין התחנה, היה העורב מבחין בלורנץ מגובה רב ועט עליו, הוא לא טעה מעולם.

משום כך אני נוטה לסברה כי העורב מיפו אכן התקשר אל אדם מסויים, שדמה לאותו נוריאלי, וכי כל מעשיו נבעו מאהבה. הוא בודאי תמה על התנהגות המורה של נוריאלי, שפחד מפניו, ברח והסתתר מתחת למשאית, איזו התנהגות זאת? האם כך מתייחסים אל ציפורי אהובה? ואולי, חשב, זהו מי שחק שכוה, המתאים להומר האינפנטילי של בני-אדם? אם אין גירסה זו נכונה, אין מנוס מן האפשרות השניה: שנוריאלי זה אכן פגע פעם בעורב או במישפר תו, העורבים הם בעלי זיכרון מצויין, ואין הם שוכחים. עדיין-דור, כפי שאמר זאב ז'בוטינסקי, בתרגום שירו של אדגאר אלן פו.

"כמה זמן דרוש, לדעתך להשגת השלום?" שאלתי, קיוויתי לשמוע מפיו הערכה על המכניזם של השגת השלום, לאור היכרותו את המצב במצריים ואת עבדי אל-נאצר.

"המישים ואחת שנים", השיב בלי היסוס. הופתעתי. "מדוע דווקא המישים ואחת?" "לא היה שלום אלא אחרי שיקום דור חדש בישראל, אשר יבין כי ישראל שוכנת באסיה ושעליה להשתלב במרחב האפריאסיאתי", אמר, "אבל לא די בכך, כי הדור הבא יחונן על-ידי מורים מבני הדור הנוכחי, לכן

אורי אבנרי

יומנו אישי

דרוש דרך נוסף, שגם מחנכיו לא יהיו אירופים, אלא בני הארץ, שני דורות — זה עניין של חמישים שנה". אבל דיברת על חמישים ואחת.

"כן, אחרי שיקום דור שגולד באסיה, ושגם מחנכיו נולדו באסיה, תהיה דרושה שנה אחת לכינון השלום."

פצצה במלון

אין גבול ליכולתו של אדם — כל אדם — להאמין בצידקתו ולתרוץ כל מעשה ממשויו. הנה הסביר מנחם בגין בעמוד האש שהוא צדק בהחלט בפרשת מלון המלך דויד, אמנם, בפעולה זו נהרגו כימעט מאה איש ואשה, רובם אזרחים חפים מפשע, יהודים וערבים, אבל האירגון אינו אשם, הברי"ט שים אשמים, שהרי האירגון מסר אזהרה טלפונית, חצי שעה מראש, להנהלת המלון, וגם למערכת פלסטין 9000 ולקונסוליה הצרפתית.

האמנם זה מתרץ את המעשה? מי שמתכנן פעולה כזאת, צריך לקחת בחשבון שמשו ישתבש במסירת האזהרה, אולי מקבל האזהרה אינו מתייחס אליה ברצינות, אולי היא מתעכבת בדרך, אולי אין היא מגיעה כלל אל יעדה, אולי יתעלם ממנה האיש האחראי, מטעמים השמורים עימו, אולי הוא סבור שאין זה אלא בלוף, אולי שיקולו לקוי, האם משום כך מותר לגרום למותם של מאה איש ואשה, שהדבר כלל אינו חלוי בהם?

המזכיר הראשי, ג'ון שאו (שהיה מעין ראש-ממשלה של המנדט) מכחיש שקיבל אזהרה. יתכן שהוא משקר, כדי לחפות על מחדלו, אולי הוא אומר את האמת, והאזהרה אבדה איכשהו בדרך, אולי מוסרת-האזהרה גימגמה, ודבריה לא היו מובנים.

האם זה ביכלל חשוב? האם זה משנה במאומה את העובדה שהאירגון הטמין פצצות בבניין שבו נמצאו באותה עת יותר ממאה בני-אדם — מבקרים מיקריים, פקידים, כתבניות, מגישי-תה, תיירים ומי עוד? האם לא היה ברור מראש כי כל אלה יקפחו את חייהם, אם משאו ישתבש? ומאחר שהדברים אכן השתבשו, האם יכול משו להפחית את האשמה?

האשמה רובצת, כמובן, על מי שתיכנן וביצע את הפעולה, על המזכיר, אם אכן קיבל את האזהרה ולא פקד לפנות את הבניין, גופלת — לכל היותר — אשמה מישינית. בקיצור: מי שמתכנן פעולת-טרור, חייב לקבל על עצמו את האחריות לתוצאות, תהינה אשר תהינה. הדבר מוכר — להבדיל — את תירוצי הפידיאון הפלסטיניים בפרשות מעלות, בכבישה-חוף ואף אולימפיאדת מינכן, "לא באנו להרוג", הם טוענים, "רצינו רק לקחת בני-ערובה", כדי לשחרר את חברינו מן הכלא הישראלי. הישראלים הם הרוצחים, מפני שסירבו לנהל עימנו משא-ומתן, בכבישה-חוף נהרגו האנשים מאש החיילים הישראליים, ובמינכן מאש השוטרים הגרמניים. נגיה שזה היה נכון — אז מה? מי שלכד בני-ערובה, מוכרם לקחת בחשבון שהם ייהרגו במהלך הפעולה, וכלל לא חשוב איך, ומכדוריו של מי. בגין מבין זאת היטב — כשהמדובר בפעולה של פלסטינים.

אדוני ראש-הממשלה, קיבלנו קריאה נואשת מבני כפר מארוני... "אה, המארוני! בני-הברית שלנו! עם נהדר, אמין, נרדף, ממש כמו היהודים!"

"...הם אומרים שגירשו אותם מכפרם... זוהי שערוריה! הן הזהרנו את הערבים שלא נעמוד מנגד בשעה שמתעללים בבני-בריתנו המארוניים האמינים! יידע נא העולם כי מדינת ישראל לא תפקיר לעולם את הנוצרים העומדים על נפשם! העם היהודי שסבל כה רבות, שנרדף על צוואר מדור לדור, לא יתכחש למחוייבי בות המוסרית העמוקה הזאת!"

"הם טוענים כי החיילים...", "הקלגסים הסוריים צריכים לדעת כי מלוא עוצמתו של צה"ל תופעל כדי לשים קץ למעשיהם הברבריים!" "הם מבקשים כי נעזר להם לחזור לכפרם..." "כבודאי! בודאי! היכן נמצא הכפר הזה?" "כקלומטר מן הגבול, לא הרחק מן הגדר הטובה." "אם כן, אין בעייה, אנא התקשר עם ידידי האמין, המייג'ר סעד חדאד, ומסור לו כי אני מבקש ממנו לנקוט פעולה מיידית כדי לשים קץ לעוולה משוערת זו. אנחנו נעמיד לרשותו את כל הדרוש — תותחים, מטוסים, שריון — הכל." "אבל מר בגין, יש כאן אי-הבנה. הכפר נמצא בצד שלנו של הגבול." "בצד שלנו? מה שמו של הכפר הזה?" "בירעם."

פנינו אל

השמש העולה

בעדות שמסר לפני מותו לסידרה עמוד האש, סיפר דויד הורוביץ על שיחה שהיתה לו עם עבד-אירחמן עזאם, מזכיר הליגה הערבית, ערב קבלת ההחלטה, על חלוקת הארץ בעצרת האו"ם.

עזאם בארץ היה מצרי מתון ושוחר-שלום. בשיא הסיכסוך, ב-1947, פירסם העולם הזה (בימי כהונתו של אורי קיסרי כעורך) תצלום של החיצית-ידיים היסטורית — משה שרתוק, ראש הי מחלקה המדינית של הי סוכנות היהודית, לחץ פומר בית את ידו של עזאם, מזכיר הליגה.

לדברי הורוביץ, אמר לו עזאם, כי אין עוד מקום לפשרה, אם ינצחו הערבים זאם ומורו — שוב אין מנוס מילחמת-הכרעה (ר' אה עמוד 59).

הדבר מזכיר לי סיפור ששמעתי לפני הרבה שנים מפני אדם שהרשים אותי מאוד: ההיסטוריון ההודי פאניקאר.

הייתי בפאריס, וידיד צרפתי אמר לי שהגרייר ההודי שמע על שהותי בעיר ומבקש לשוחח עימי, הכרתי את שמו, כי אחד מספריו תורגם לעברית ופורסם בהוצאת ענן עובד, שמשו שרת עמד אז בראשה. פאני קאר היה איש-אמונו של ג'ואהאלאל נהר, וכיהן כשגריר הודו בקאהרי בימי ירחה-הדבש של נהרו וגמאל עבד-אל-נאצר, אחרי ועידת באנדונג, שבה קם גוש המדינות הבלתי-מזדהות.

פאניקאר, רודף-שלום מושבע, היה אחד מן האני שים הטובים הרבים שפעלו במרוצת השנים, בשקט ובתחמתי, להשגת שלום ישראלי-ערבי, מכיוון שהיה מייוד עם עבד-אל-נאצר ועם שרת, ניסה כימעט מדי שנה להפגיש את השניים.

בשיחתו סיפר לי כי בשנת 1947, לפני שעצרת האו"ם החליטה על החלוקה, נפגש עזאם בחשאי עם חיים וייצמן, עזאם לא התנגד להקמת מדינה יהודית, אך הוא התנגד להקמתה של מדינה מערבית, וזה, בלב העולם הערבי, הוא הפציר בווייצמן להביא לכך שהציונות תכרז על עצמה כעל תנועה השייכת לאסיה, ושתיצהיר שהיא מוכנה להשתלב במרחב הרעיוני והתרבותי של הייבשת המתועררת, הפורקת מעליה את עול הקולוניאליזם ליום האירופי הגזעני.

וייצמן השיב לעזאם, לפי סיפורו של עזאם, ברוח זו: ידידי, איני רוצה לרמות אותך, אנחנו עם אירופי, אנחנו שייכים לתרבות המערב, המדינה היהודית שתקום תהיה מדינה אירופית, וחלק מן העולם המערבי. אם אכן אמר עזאם לאחר מכן להורוביץ את הדברים שזה שם בפיו, הם היו, מן הסתם, מקנתו מאותה שיחה, אכן, גם פאניקאר עצמו ראה בהזדהותה של ישראל עם המערב את הסיבה העיקרית לסיכסוך, הוא שמח מאוד לשמוע שאני דוגל בישראל ניטראלית, השייכת לעולם השלישי, והשתחלב במרחב השמי כבעלת-ברית של שאר עמי המרחב. הוא לא נתן לי לסיים את דברי, "אינך צריך להסביר לי", אמר, "אני משוכנע כי זוהי הדרך לסיום הסיכסוך, תמיד חשבתי כך."